

ФОРМУВАННЯ ВАРТОСТІ СХЕМ КОМПЕНСАЦІЇ ВТРАТ БІОРІЗНОМАНІТТЯ З ВИСОКОЮ ПРИРОДНОЮ ЦІННІСТЮ

Кобзар Олена Михайлівна

*кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
відділу екосистемного оцінювання природно-ресурсного потенціалу
Інституту демографії та проблем якості життя
Національної академії наук України*

За даними Доповіді про глобальну оцінку біорізноманіття та екосистемних послуг, підготовленої Міжурядовою науково-політичною платформою з біорізноманіття та екосистемних послуг [1, с. 4–6], протяжність екосистем скоротилася в середньому на 47% порівняно з природними базовими рівнями. При цьому багато з них продовжують зменшуватися щонайменше на 4% за десятиліття. Одним з інструментів запобігання втратам біорізноманіття є схеми компенсації втрат біорізноманіття. Порівняно з іншими інструментами збереження та сталого використання біорізноманіття зазначені схеми перебувають на етапі розвитку. Наявні дані про застосування таких схем в США, Австралії та країнах ЄС вказують на дещо неоднозначні результати стосовно їх екологічної ефективності. Однак це пов'язано не з самим інструментом, а з тим, як ці схеми були розроблені та реалізовані [2, с. 4]. Враховуючи зазначене, актуальним є дослідження зарубіжного досвіду розробки та реалізації схем компенсації втрат біорізноманіття.

«Компенсація біорізноманіття – це економічний інструмент, що використовується для забезпечення економічного розвитку при одночасному досягненні таких цілей збереження біорізноманіття, як чистий приріст або відсутність чистих втрат біорізноманіття» [3, с. 19]. Компенсація втрат біорізноманіття полягає у відтворенні біорізноманіття, яке було знищено при реалізації проектів економічного розвитку. Заходи з відтворення біорізноманіття можуть проводитися в межах території реалізації проекту економічного розвитку та поза ними [4, с. 22].

Схеми компенсації втрат біорізноманіття найчастіше спрямовані на недопущення втрат біорізноманіття при реалізації проектів економічного розвитку. Хоча у деяких випадках ставиться більш амбітна мета – досягти позитивного результату, тобто чистого приросту біорізноманіття. Так, Міжнародною фінансовою корпорацією за мету було поставлено досягнення чистого приросту лісів у Китаї; екологічною політикою штату Квінсленду (Австралія) – досягнення

чистого приросту середовища існування коал; екологічною політикою Провінції Альберта (Канада) – досягнення чистого приросту водно-болотних угідь тощо. Метою схем компенсації втрат біорізноманіття також може бути недопущення втрат біорізноманіття за окремим напрямом. Так, у екологічній політиці Південно-Африканської Республіки схеми компенсації пов'язані із завданням збереження пріоритетного біорізноманіття. Це пояснюється тим, що для досягнення більш амбітної мети – «відсутності чистих втрат» всього біорізноманіття – країна не має фінансових та інституційних ресурсів [3, с. 40, 43].

Вартість реалізації схем компенсації втрат біорізноманіття формують такі складові: вартість заходів з відтворення біорізноманіття; вартість подальшої підтримки у належному стані відтвореного біорізноманіття; транзакційні витрати; вартість земельної ділянки, на якій проводяться заходи з відтворення біорізноманіття (якщо ділянка покупається) або втрачений дохід фермерів (у випадку укладання угоди з землевласником про реалізацію на належній йому ділянці заходів з відтворення біорізноманіття) [5]. У таблиці 1 представлено витрати на відтворення біорізноманіття з високою природною цінністю та подальшу його підтримку у належному стані за типами екосистем у Великобританії.

Таблиця 1

Витрати на відтворення біорізноманіття з високою природною цінністю та подальшу його підтримку у належному стані за типами екосистем у Великобританії, фунти стерлінгів/га

	Відтворення	Подальша підтримка у належному стані (за рік)
<i>Лугові оселища</i>		
Заплавні пасовища	1 504	335
Низинні луки	1 498	200
<i>Водні оселища</i>		
Ставки	1 476	90
Очеретяні зарості	1 486	60
Болота	674	60
<i>Лісові оселища</i>		
Ліс	2 126	122
Традиційні сади	1 123	250
Лісове пасовище	1 502	180

Джерело: складено автором за [6]

Вартість заходів з відтворення біорізноманіття для різних типів екосистем суттєво відрізняється. Необхідно зазначити, що вартість відтворення біорізноманіття більшою мірою пов'язана із складністю здійснення відповідних заходів, аніж із цінністю та вартістю відтворених екосистем та їх послуг. Хоча можна припустити існування певного

зв'язку між вартістю екосистем та вартістю їх компенсації. Так, вірогідно, вартість відтворення буде вищою для складних систем, які надають більше послуг суспільству. Наприклад, обсяг послуг водно-болотних угідь буде більшим у порівнянні з обсягом послуг, що надаються пустелями. Вочевидь відтворення водно-болотних угідь буде дорощим ніж відтворення пустелі.

Як вже було зазначено, заходи з відтворення біорізноманіття можуть проводитися поза межами території реалізації проекту економічного розвитку [4, с. 22]. У такому випадку вартість схем компенсації втрати біорізноманіття може бути знижено за рахунок вибору ділянки для реалізації заходів з відтворення біорізноманіття на землі, вартість якої є нижчою, ніж вартість землі, де воно було знищено. Наприклад, витрати на відтворення біорізноманіття в межах проекту житлової забудови на околиці міста можуть бути суттєво вищими порівняно з витратами на відтворення біорізноманіття на сільськогосподарських землях. У той же час просторове переміщення відтворення біорізноманіття може мати важливі наслідки у розподілі пов'язаних з ним вигід для населення. Так місцеве населення буде повністю позбавлено всіх послуг екосистеми, якщо вона буде відтворена в іншому місці. Необхідно зауважити, що низькі ціни на землю часто корелюють із відносно низькою щільністю населення. Так, у Флориді ділянки з відтвореним біорізноманіттям розташовані переважно у тих районах, де щільність населення нижче порівняно з районами, де це біорізноманіття було знищено. Таким чином, багато ділянок із відтвореним біорізноманіттям розміщено в регіонах, де нижчі ціни на землю підвищують економічну життєздатність природоохоронних проектів. Це призводить до просторового відтоку біорізноманіття та пов'язаних з ним послуг із урбанізованих районів [3, с. 55–56].

Отже, вартість реалізації схем компенсації втрат біорізноманіття формують такі складові: вартість заходів з відтворення біорізноманіття; вартість подальшої підтримки у належному стані відтвореного біорізноманіття; трансакційні витрати; вартість земельної ділянки, на якій проводяться заходи з відтворення біорізноманіття або втрачений дохід фермерів. У випадку коли заходи з відтворення біорізноманіття проводяться поза межами території реалізації проекту економічного розвитку на ділянці, що покупається, вартість схеми компенсації втрати біорізноманіття може бути знижено за рахунок вартості землі. У той же час просторове переміщення відтворення біорізноманіття може мати важливі наслідки у розподілі пов'язаних з ним вигід для населення. Можливий відтік біорізноманіття та пов'язаних з ним послуг із урбанізованих районів та його наслідки для соціального добробуту є важливими чинниками при розробці схем компенсації.

Список використаних джерел:

1. Informing the scientific and technical evidence base for the post-2020 global biodiversity framework. *Convention on Biological Diversity*. Montreal, Canada, 25–29 November 2019. URL: <https://www.cbd.int/doc/c/7100/ffe3/20e098bf5383331384f22199/sbstta-23-02-add1-ru.pdf> (дата звернення: 19.10.2023).
2. Biodiversity Offsets: Effective design and implementation. Policy highlights. Paris : OECD Publishing, 2016. URL: <https://www.oecd.org/environment/resources/Policy-Highlights-Biodiversity-Offsets-web.pdf> (дата звернення: 19.10.2023).
3. Biodiversity Offsets: Effective Design and Implementation, Paris : OECD Publishing, 2016. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264222519-en> (дата звернення: 12.10.2023).
4. Baker J., Sheate W. R., Papadopoulou L., Bennett T., Payne D. and Bull J. Defra project code: WC 1051. Evaluation of the Biodiversity Offsetting Pilot Phase – Indicative Costs of Current Compensation Arrangements for Biodiversity Loss: Illustrative Case Studies Report on Task 4, 2013. 92 p. URL: <https://randd.defra.gov.uk/ProjectDetails?ProjectID=18229&FromSearch=Y&Publisher=1&SearchText=WC1051&SortString=ProjectCode&SortOrder=Asc&Paging=10#Description> (дата звернення 13.10.2023).
5. Costing potential actions to offset the impact of development on biodiversity – Final Report. DEFRA, 2011. P. 36. URL: <https://www.cbd.int/financial/offsets/unitedkingdom-costing.pdf> (дата звернення: 22.09.2023).
6. Baker J., Sheate W. R., Papadopoulou L., Bennett T., Payne D. and Bull J. Evaluation of the Biodiversity Offsetting Pilot Phase – Indicative Costs of Current Compensation Arrangements for Biodiversity Loss: Illustrative Case Studies. Appendix 5 – Offset cost estimates. 2013.